

Anneli Kengsepp
Maarja Tali

Koer ei õpeta vaid koerust

Kirjandusfoorumil "Kas laps loeb?" 3.04.2014

Üks elurõõmus vahva koer nakatab pea iga inimest vallatlema ja vigurdama. Räägime siin aga sellest, et koer ei õpeta vaid koerust. Koerte kaasamisest laste lugemisoskuse arendamisel on juttu olnud juba aastaid. Uuenduslikust lähenemisest on oma kogemusi jaganud paljude maade, eeskätt Ameerikas tegutsevad teraapiakoerte ja lugemise edendamisele suunatud organisatsioonid või asutused. Meetod oma positiivsuse ja mängulisusega levib ja kui õigel ajal õiges kohas saavad kokku uued idee toetajad, kasvab mõttest tegu.

2013. aastal ühel sügisese päeval astusid Tallinna Keskraamatukokku sisse Maarja Tali ja tema neljajalgne sõbra malamuut Susi. Maarja üheks unistuseks oligi pakkuda lastele koeraga ettelugemistunde. Meil aga oli olemas ruum, raamatud ja tahe oma noorte lugejatega midagi vahvat ette võtta.

Esimeseks märksõnaks sellise pakkumise korral oli raamatukogu jaoks kindlasti USALDUS.

Maarja on Susiga Tallinnas aktiivselt tegutsenud, tutvustades lasteaedades ja Eesti Lastekirjanduse Keskuses lastele koeraga käitumist või siis röömustades lapsi, kes on sunnitud olema haiglas. Olime Susi tegemistest ja tema lapsesõbralikust loomusest kuulnud ja piltidelt näinud. Seega oli usaldus ja soov lugemistunde oma raamatukogus Susiga läbi viia meil olemas.

Rahvaraamatukogu üheks kindlaks märksõnaks on ka KOOSTÖÖ ning leides uusi partnereid rikastame oma lugejate jaoks uute tegevustega valikuvõimalusi.

Esimest korda said lapsed Susile Tallinna Keskraamatukogu lugemispesas lugeda eelmisel aastal raamatukogu perepäeval 19. oktoobril (2013). Samal ajal, kui lastega ühe näidendi tegelasi meisterdati, käidi ükshaaval Susile oma valitud raamatut lugemas. Lapsed kibelesid lugema, oodates kannatamatult oma järjekorda ja tundes lugemisest elevust ja uhkust. Pilt oli innustav ja pakkus tohutult rõõmu.

Saime kõvasti tahet edasi tegutsemiseks ja nii on meil raamatukogus üle laupäeva toimunud eelregistreerimisega Susi lugemistunnid siiani.

Lugemiskoerad Eestis

Pilootprojekt "Lugemiskoer Susi"

Oktoober 2013

Aeg: Kaks korda kuus laupäeviti, üks laps loeb 15 minutit

Koht: Tallinna Keskraamatukogu laste- ja noorteteeninduse lugemispesa (Estonia pst 8)

Registreerumine: telefoni või e-posti teel või raamatukogus kohapeal

Tulevikuplaanid: Pakkuda keelekümbelusena eesti keeles lugemist teisi keeli emakeelena kõnelevatele lastele

Teisi lugemiskoerte projekte

Veebruar 2014

Tartu Oskar Lutsu nimeline Linnaraamatukogu

Märts 2014

Eesti Lastekirjanduse Keskus

Narva Keskraamatukogu (vene keeles)

Võrumaa Keskraamatukogu

Meie tiim

Maarja

Susi

Anneli

Hoolitseb, et Susi on puhanud, söönud ja liikunud ning heas tujus

Teeb kõik, et laps ja koer võimalikult kiiresti headeks sõpradeks saaksid

Jälgib, et lugemispesas koos veedetud aeg oleks turvaline ning rõõmus kõigile seal viibijaile

Julgustab lugema, vajadusel abistab

Dokumenteerib

Analüüsib

Vabatahtlik

Armastab üle kõige lapsi, loomi ja ilusaid raamatuid

Vabatahtlik

Armastab üle kõige lapsi, pikki jalutuskäike ja praetud maksa

Hoolitseb selle eest, et lugemine oleks eriline ja positiivne kogemus

TallinnaKesraaamtukogu laste- ja noorteteeninduse pearaamatukoguhoidja

Armastab lapsi, koeri ja hea tahtega säravate silmadega inimesi. Loomulikult ka häid lasteraamatuid

Planeerib ajakava, teavitab lapsevanemaid ja reklaamib lugemistunde

Võtab vastu lapsi ja nende saatjaid ning aitab leida lugemiseks kõige õigema raamatu

Hoolitseb, et Susil oleks joogivett

Jälgib kella

Lahendab segadusi ja probleeme

Suhtleb lapsevanemaga tagasiside saamiseks

Analüüsib

Enne kui jätkan sealt, kuhu Anneli pooleli jäi, natukene teooriat.

Aegade algusest saati on koer selle eest, et meie käest süüa ja sügada saab, osutanud vastuteeneid.

Aja jooksul, sedamööda nagu muutuvad meie eluviisid ja arenevad arusaamad, on muutunud ka koera rollid ning talle usaldatavad tööd. Mida rohkem uurime koera, tema taipu, võimekust ja võimeid, seda kindlamalt saame ka teaduslikult väita seda, mida teame tegelikult juba ammu - et koer on inimese parim sõber ja väga tihti asendamatu kaaslane. Mõõname juba (loomulikult seepärast, et uuringud seda tõendavad), et ainuüksi koera läheduses viibimine mõjub meile hästi. Ja see teadmine on laiendanud koera tööpõldu tohutult.

Koerte abil tehtavad tööd ja tegemised liigitatakse järgmiselt.

Tabelist jätsin välja tõupõhised tööd - karjakoerad, kelgukoerad, jahikoerad, linnukoerad jne

Töö-, teenistus- ja abikoad õpetatakse välja ning reeglina elavad nad koos inimesega, kellega ta töötab või keda abistab. Tegutsemise ajal on koad nõ käsu all ning teevad seda, mida neilt oodatakse ka siis, kui see ei ole neile liigiomane käitumine. Tihti tähendab see ebamugavaid situatsioone ja võib-olla isegi ohtu.

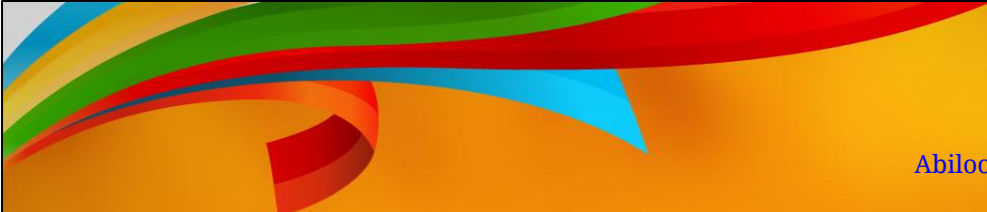
Teraapiakoerte töö erineb sellest põhimõtteliselt. Nii kasvatamisel, õpetamisel kui töö metoodikas lähtutakse sellest, et koer ei ole vahend vaid pigem kolleeg/parnter.

Animal assisted interventions		
Animal assisted activities (AAA)	Animal assisted learning (AAL)	Animal assisted therapy (AAT)
Külastus / tegevus lasteaed, vanadekodu, haigla jne	Õppimine lasteaed, kool, raamatukogu jne	Teraapia haigla, taastusraviasutus, teraapiakeskkond
Klient (grupp või isik) igas vanuses	Õppija (grupp või isik) igas vanuses	Patsient (grupp või isik) igas vanuses, kui diagnoos võimaldab (nt allergiad)
Koer ja koerajuht (vabatahtlik) litsents ei vaja eriharidust	Koer ja koerajuht (vabatahtlik) litsents vajab baasteadmisi pedagoogikast	Koer ja koerajuht (vabatahtlik või palgatöö) litsents eriväljaõpe (u 1a)
Tegevus spontaanne Tulemusi ei mõõdetata	Tegevuskava Tulemusi mõõdetakse ja hinnatakse	Raviplaan Tulemusi mõõdetakse ja hinnatakse
Soovitavalt juures abiline	Kaasatud on ekspert, nt eripedagoog	Teraapiat viib läbi terapeut, seega alati ravi eest vastutav ekspert kaasatud

Siin on väga kokkuvõtlikult välja toodud loomade (ka koertega) läbiviidavate teraapiate kolm tasandit ja olulisemad aspektid.

Terminid on selguse ja lihtsuse huvides inglise keeles. Eestis on hetkel kasutusel mitmeid termineid ja parasjagu vaieldaksegi selle üle, millised neist on kõige õigemad meie keele- ja kultuuriruumis kasutamiseks. Ma siis ei kinnista ega eelista ühtegi ja kasutan nõ originaalkeele, inglise keele omi.

Abiloomaga õppimine (AÕ):

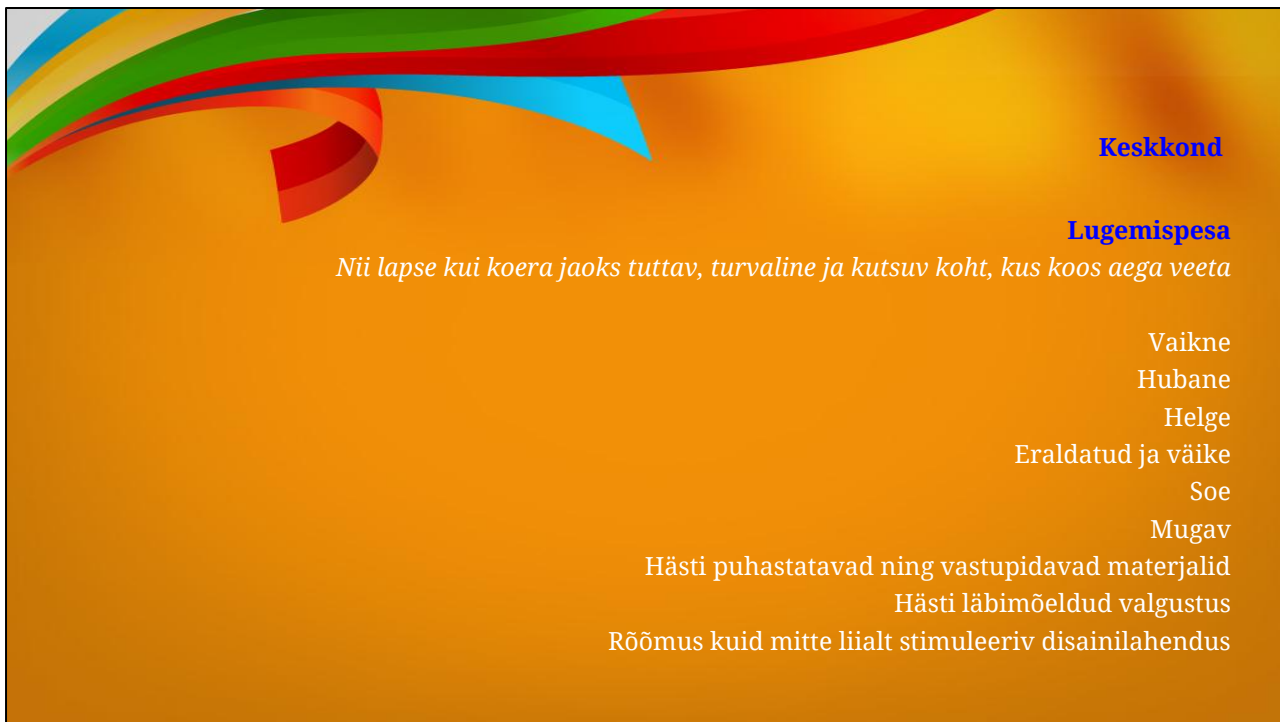
Eesmärgipärased tegevused, mis peaksid parandama inimes(t)e kognitiivseid võimeid ja milles osaleb alati eriväljaõppe saanud koerajuht / meeskond. AÕ-d korraldab ja/või pakub haridustegevuse raames koolitatud, litsentsi omav ja eriväljaõppe saanud haridustöötaja (nt aineõpetaja või eripedagoog).

AÕ-d võib anda mitmes keskkonnas, rühmapõhiselt või individuaalselt ja igas vanuses inimestele. Iga osaleja kohta seatakse kindlad haridusalased eesmärgid ning protsessi dokumenteeritakse ja hinnatakse.

Handbook of Animal Assisted Therapy. Theoretical Foundation and Guidelines for Practice
Aubrey H. Fine

Millised on koerte abil lugema õppimise protsessis olulised tegurid?

Olen märganud, et nii laste kui koerte jaoks on põrandal - vaipadel või patjadel istumine lõõgastav. Kõigil tegevuses osalejatel on silmad ühel kõrgusel. Nii on kõigil mugav suhelda ja kergem teineteisega kontaktis olla. Kellelegi ei vaadata ülalt alla.

Lugemispesa
Tallinna
Keskraamatukogus

Selline on meie lugemispesa Tallinna Keskraamatukogu laste-ja noorteteeninduse ühes sosis.

Aga inspireerivaid lugemispesasid võib ette kujutada ja luua väga erinevaid.

Õppija

Mida peab õppija kohta eelnevalt teadma:

Allergiad

Varasemad teadmised ja kogemused koertega

Hirmud

Milles peab veenduma nõ käigu pealt:

Kas laps eelistab aktiivset kuulamist?

Kui palju vajab isiklikku ruumi?

Mis teda motiveerib?

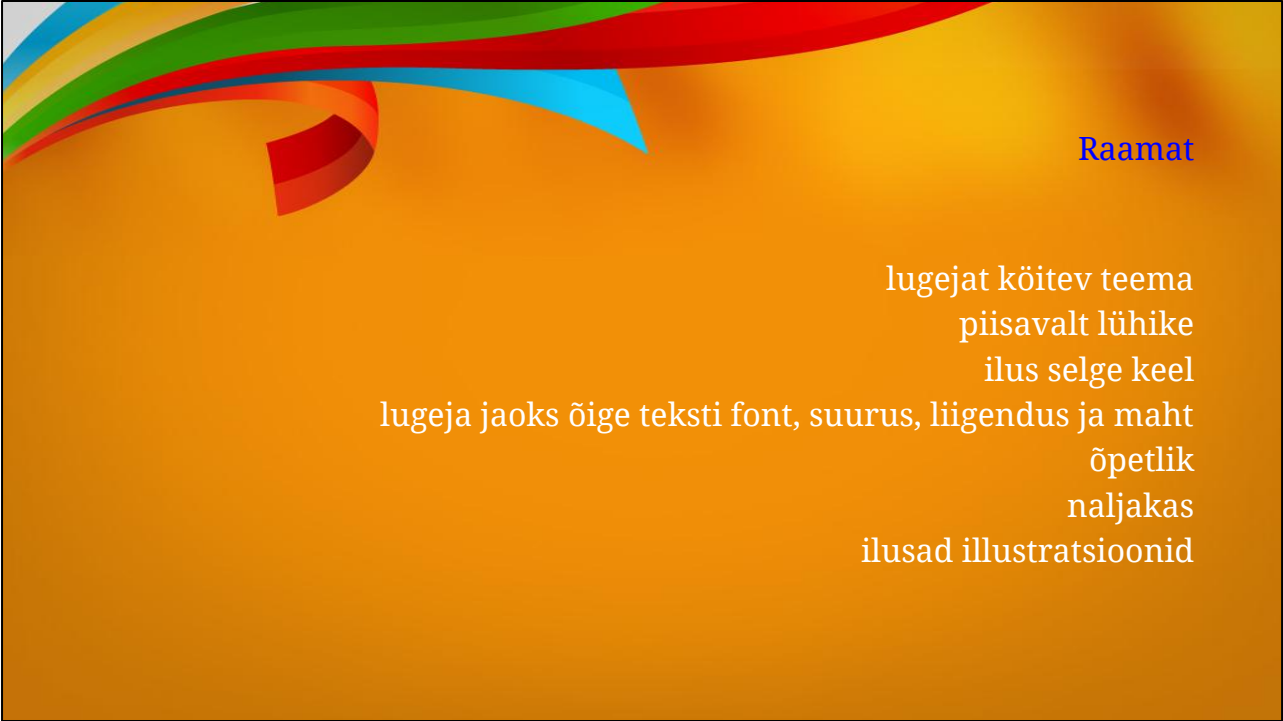
Tegevus

Tervitusrituaalid
Raamatu valimine
Soendus, keskendumine

Lugemine

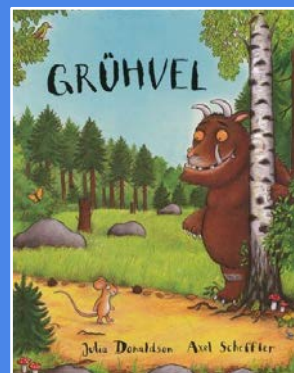
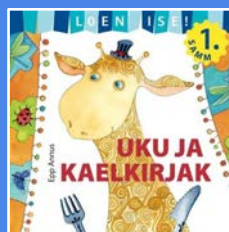
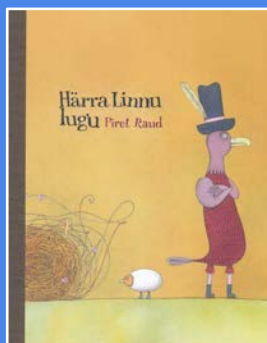
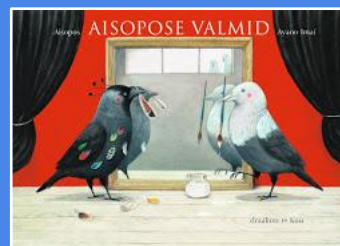
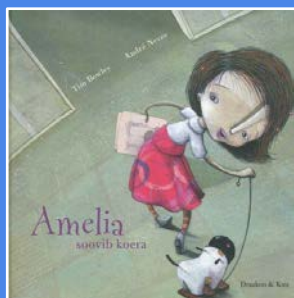
Kiitus ja kokkuvõtted ja plaanid
Hüvastijäturituaalid

Aeg 15 minutit lapse kohta. Koer maksimaalselt 60 minutit korraga

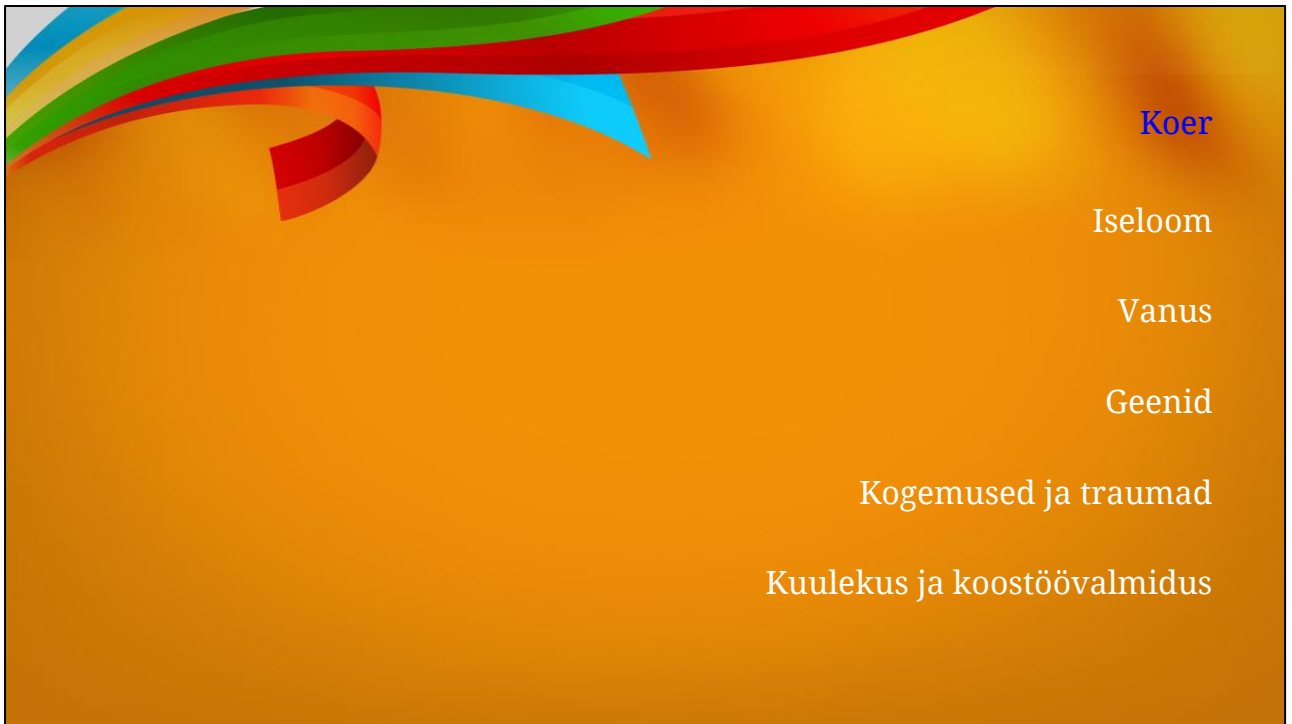

Raamat

lugejat kõitev teema
piisavalt lühike
ilus selge keel
lugeja jaoks õige teksti font, suurus, liigendus ja maht
õpetlik
naljakas
ilusad illustratsioonid

Siin on väike valik kodumaiseid ja ka tõlkeramatuid loomadest, mida on Susile heal meelel või ka suure naeruga ette loetud.

Milline on lugemiskoer? Mille järgi tehakse valik? Mida temalt oodatakse?

Esiteks tema iseloom. Kas ta on rahulik ja tasakaalukas? Kas talle meeldib suhelda tihti ja paljude erinevate inimestega? On ta uudishimulik? Kuidas ta talub stressi ja reageerib ärritajatele? Mis teda kõige rohkem motiveerib (maius, mäng või kiitus)?

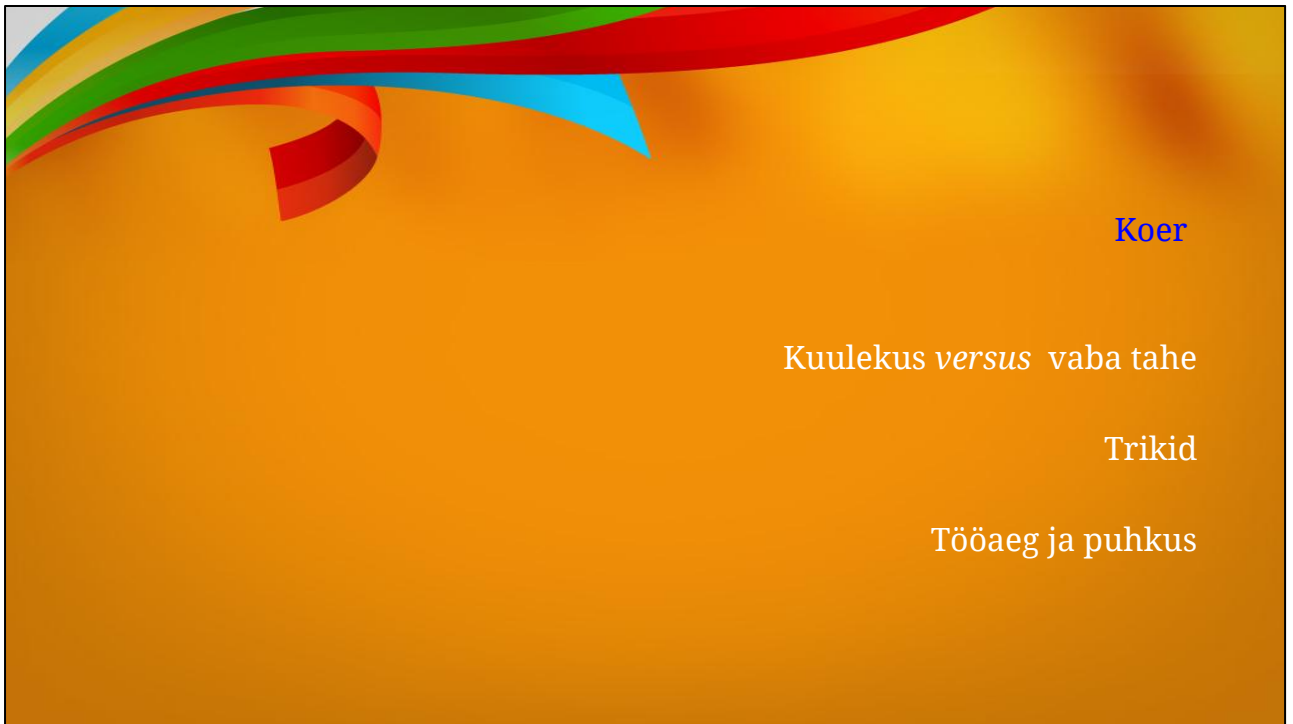
Vanus. Selleks, et saada lugemiskoeraks, peab ta olema täiskasvanud. Vanuse ülempiiri küll ei ole, aga on loomulik, et eakas koer vajab rohkem rahu ja puhkust ja ehk ei ole nii aldis uusi tutvusi sõlmima.

Koer peab olema terve.

Arvestada tuleb ka **tõu iseärasustega**. Mõned tõud on aktiivsemad ja vokaalsemad kui teised, suurus jne.

Kogemused ja traumad. Me keegi ei ela vaakumis. Ka koolitatud hea lugemiskoer võib trauma tagajärjel muutuda araks stressis. Ja selline koer ei tohiks tegevuses osaleda.

Kuulekus. Koer peab tundma viisakusreegleid ja olema kontrollitav ... AGA see, millega koer lugemisel aitab, ei ole käsu täitmine!

Kuulekus versus vaba tahe

Kuigi piltidelt on ilus vaadata, kuidas koer istub või lamab kaunis poosis valitud kohas ja kindlasti on palju hästi treenitud koeri, kes sääraselt suudaksid olla täpselt nii kaua, kuni neilt seda oodatakse. Aga sellega keelame me lapse ja looma vahelise dünaamika tekkimise. See miski eriline side, kahekõne. Paaril korral on juhtunud, et Susi ajab end keset lugemist püsti ja läheb annab lapsele musi. Jah, ta segas sellega lugemist kuid kinkis oma vabast tahtest midagi, mida see laps hoiab, väärtustab ja endas edasi kannab. Tuleb leida hea balanss distsipliini ja spontaansuse vahel. Tunnetus sellest, mis toimib kõigi jaoks.

Sama käib **trikkide** kohta. Need on väga head soenduseks ja sõpruse sobitamiseks. Aga kui koos veedetud aja sisuks ongi etendus, milles demonstreeritakse koera oskusi, jääb laps pelgalt publiku rolli.

Tööaeg ja puhkus.

Koerad on palju tundlikumad kui inimesed ja neid pidevalt teadlikult tundmatutesse olukordadesse asetades põhjustame me paratamatult stressi. Me ei tohiks isegi soovi head teha või aidata koera heaolust kõrgemale seada. Seepärast on väga oluline piirata koera tegevustesse kaasamise aega. Ja peale tubli olemist peaks koer saama korralikult puhata ja mängida.

SUSI tööaeg: 1x nädalas 45-60 min haigla külastust. Keskmiselt 3x kuus lasteaiakülastus kuni 60 minutit. 2 korda kuus raamatukogus tund aega, 15 min pausi ja siis veel 45 min.

Hea koerajuht on soe ja rõõmus inimene. Ta on avatud, enesekindel, rahulik ning leidlik. Ta talub hästi stressi ja ei kaota ootamatutes olukordades pead.

Päike iseloomustab kõige paremini ülesannet olla samaaegselt nii lapse kui koera jaoks sel hektel kõige sõbralikum ja usaldusväärsem inimene maailmas. Toimib esimese 10 sekundi reegel. Naerata. Palju ja siiralt! Astu esimene samm ja oota ära, kui samm vastu astutakse.

Sild olla tähendab, et oled see, kes viib lapse koerale lähedale. See, mida sa teed, on oluline, sina ise mitte. Ülesandeks on aidata neil teineteisest aru saada, jäädes ise tahaplaanile.

Võrdlus antenniga kõlab küll kummaliselt, aga üks olulisemaid koerajuhi oskusi on märgata ja lugeda kogu aeg väiksemaidki muutusi nii koera kui lapse käitumises. Sellega ennetatakse probleeme ja hoitakse ära olukorrad.

Milline peaks olema koerajuhi ettevalmistus projektiks?

Väga hea kontakt ja koostöö oma koeraga.

Teadmised tegevusest ja metoodikast.

Hügieen ja turvalisus

Koera üldine tervis ja heaolu

Hügieeninõuded

Turvalisus

Koeral on alati kaelarihm/traksid ja jalutusrihm

Motivatsioonipakike

Mida teha, kui laps või koer muutub liialt ülevoolavaks?

Koera üldine tervis ja heaolu

Koer peab olema täiesti terve. Koera, kes ei käitu tavapäraselt, on loium kui talle omane või näitab üles muid stressi, valu või ebamugavuse sümptomeid, ei tohi tegevusse kaasata.

Koer peab olema nõuetekohaselt vaktsineeritud ja soovitusliku aja tagant saanud ussirohtu.

Vähemalt kord aastas peaks olema koer läbinud põhjaliku tervisekontolli.

Koera soeng olgu korras ja küüned lõigatud.

Hügieeninõuded

Tuleb austada tegevuse toimumiskoha eripära ja reegleid.

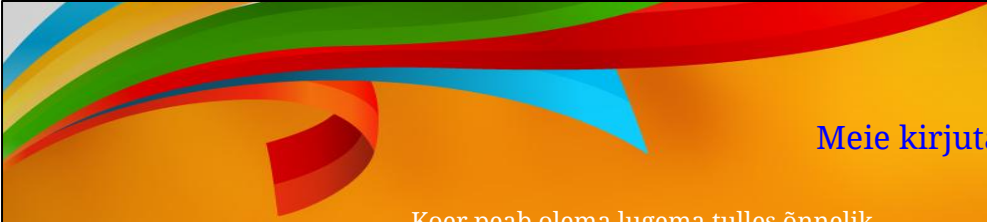
Porisel ajal tuleks leppida kokku, kus ja kuidas koera käppasid puhastada.

Turvalisus

Koeral on alati kaelarihm/traksid ja jalutusrihm. Susil on tavaliselt raamatukogus kaelas peaaegu märkamatu poov nõorrihm. See on lapsele märkamatu ja koera saab väga väikese liigutusega vajadusel suunata.

Mida teha, kui laps või koer muutub liialt ülevoolavaks?

Koerajuht peab leidama võimaluse väga positiivselt ja märkamatult minna füüsiliselt ise vahele (käte või kehaga eraldada laps ja koer). Last keset tegevust keelata või koerale häälkäsklusi anda võib ehmatada ja hirmutada.

Meie kirjutamata reeglid

Koer peab olema lugema tulles õnnelik
Kedagi ei sunnita tegema midagi vastu nende tahtmist
Kedagi ei hoita kinni, lööda ega sikutada
Kellegi peale ei tõsteta häält
Vanusepiirangut ei ole
Lugeda võivad kõik soovijad olenemata lugemisoskuse tasemest
Laps dikteerib tegevuse ja tempo
Pildistada ja filmida võib vaid siis, kui lapsele see sobib ja lapsevanem selleks nõusoleku annab
Koerale tohib maiust anda, kui ta on tubli või kui laps selleks soovi avaldab

KÕIGIL PEAB OLEMA LÕBUS JA HEA!

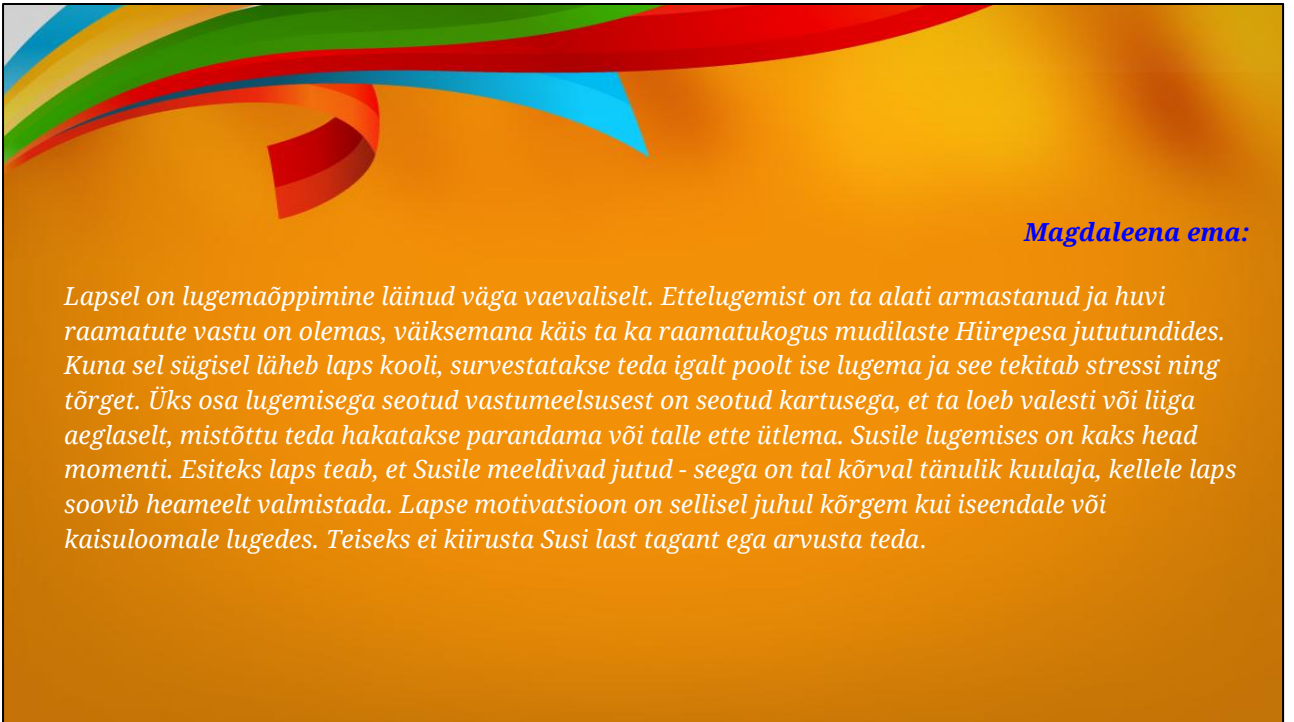
Meie kogemus kolme armsa noore inimesega koos lugemisest:

Ian Gregor oli üks esimesi lapsi, kellega Susi raamatukogus kohtus. Ta on tähelepanelik, viisakas ja helge poiss. Esimestel kordadel veeris ta sõnu kokku ning luges konarlikult, aga innukalt. Ta oli valitud raamatu koju laenanud ja enne lugema tulemist sellega tööd teinud. Tema jaoks oli oluline, et me koos ei veeri, vaid et ta saab juba edusamme jagada. Ta luges keskendunult ja võttis aega, et ka naljade üle itsitada ning meile pilte näidata. Vahest keeras lehekülgi tagasi, et üle lugeda, kui mitu lehekülge juba seljatatud on. Täna on Ian Gregor käinud Susiga kohtumas juba õige mitmeid kordi. Kiirus ja soravus, millega ta täna meile loeb, rõõmustab. Sõprus Susiga samuti. Jõulude ajal sai Susi Ianilt midagi maitsvat ja kui kord Susi end halvasti tundis ja lugemine ära jäi, ootas meid järgmisel korral südantsoojendav isetehtud kaart.

Laura on kakskeelse perekonna vanem tütar. Ta on õrn ja tundlik. Laura tuli lugema koos oma väiksema õega. Esimene kord me ei lugenud üldse. Saime tuttavaks, rääkisime koertest ja Nora tegi Susile pai. Järgmisel kohtumisel luges Laura vaikselt ja rahulikult, aga kindlalt ja soravalt. Peale seda, kui lehekülje lõpuni saamisel olin "tubli" öelnud, võttis noorem õde tunnustamise enda peale ja ütles pausi tekkides aegajalt tunnustavalt "tubli tüdruk". Laura vajab aega ja isiklikku ruumi ning lugupidamist, vaikust ja rahulikku keskkonda.

Elisabeth on hästi rõõmus ja muretu laps. Ta tunneb tähti juba päris hästi, aga sõnade kokkuhäälimine ei tule veel hästi välja. Ta ei pelga füüsilist kontakti ja kui me

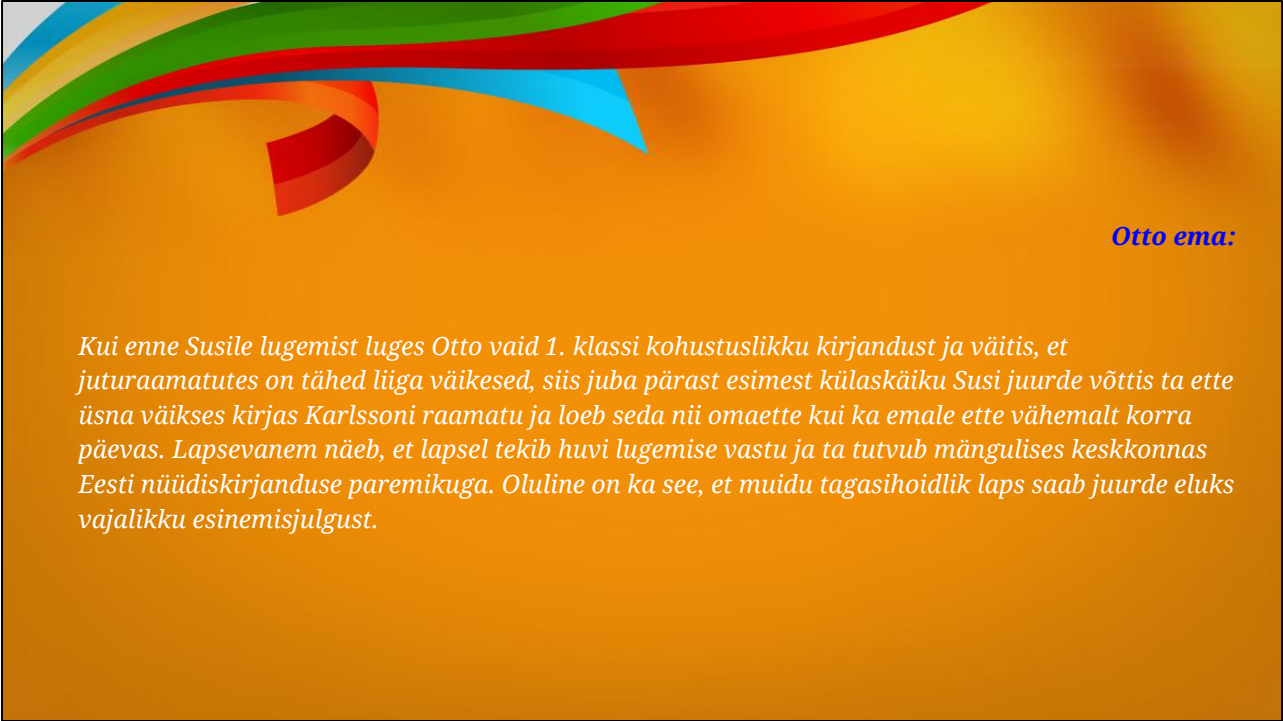
näpp iga tähe kohal liikudes koos veerime, otsib ta tihti pilguga tuge. Kui laps väsib, teeme pai pause või jutustame, mida piltidel näeme.

Magdaleena ema:

Lapsel on lugemaõppimine läinud väga vaevaliselt. Ettelugemist on ta alati armastanud ja huvi raamatute vastu on olemas, väiksemana käis ta ka raamatukogus mudilaste Hiirepesa jututundides. Kuna sel sügisel läheb laps kooli, survestatakse teda igalt poolt ise lugema ja see tekitab stressi ning tõrget. Üks osa lugemisega seotud vastumeelsusest on seotud kartusega, et ta loeb valesti või liiga aeglaselt, mistõttu teda hakatakse parandama või talle ette ütleva. Susile lugemises on kaks head momenti. Esiteks laps teab, et Susile meeldivad jutud - seega on tal kõrval tänulik kuulaja, kellele laps soovib heameelt valmistada. Lapse motivatsioon on sellisel juhul kõrgem kui iseendale või kaisuloomale lugedes. Teiseks ei kiirusta Susi last tagant ega arvusta teda.

Vanemate tagasiside on meie projekti õnnestumise hindamise mõõdupuu.

Otto ema:

Kui enne Susile lugemist luges Otto vaid 1. klassi kohustuslikku kirjandust ja väitis, et juturaamatutes on tähed liiga väikesed, siis juba pärast esimest külaskäiku Susi juurde võttis ta ette üsna väikses kirjas Karlssoni raamatu ja loeb seda nii omaette kui ka emale ette vähemalt korra päevas. Lapsevanem näeb, et lapsel tekib huvi lugemise vastu ja ta tutvub mängulises keskkonnas Eesti nüüdiskirjanduse paremikuga. Oluline on ka see, et muidu tagasihoidlik laps saab juurde eluks vajalikku esinemisjulgust.

Tagasiside

Ian Gregori ema:

Ian on nüüdseks Susile lugemas käinud palju kordi ja see on tema jaoks väga oluline sündmus. Esiteks meeldivad talle väga koerad. Kuna perekond elab kesklinna üsna väikeses korteris, siis suure koera võtmine koju pole võimalik. Susi on väga turvaline ja tark koer, kohe kutsub ennast päitama.

Teiseks meeldib Ianile raamatuid lugeda. Kuna tal see aga väga ladusalt veel välja ei tule, siis on tema lemmikraamatuteks praegu koomiksid. Koolis (1. klassis) saab ta viimasel ajal lugemise eest väga häid hindeid. Septembri algul see nii veel ei olnud. Ta vist häbenes veidi ja polnud väga enesekindel, millel on oma osa ka sel faktil, et ta ei käinud lasteaias.

Ema on teda ka arvutist püüdnud eemal hoida ja soovitanud ikkagi rohkem raamatute lugemist. Suur abi on raamatukogust, sest lapsed tüdinevad ruttu ja tore on, et raamatukogus on väga lai valik uusi raamatuid. Laps läheb alati suure tuhinaga raamatukokku. Kahju, et paljud lapsed pole enda jaoks seda võimalust avastanud. Eriti tähtis sündmus on aga Susile lugemine. Ian Gregor teeb alati kalendrisse märke ja loeb päevi, palju lugemistunnini on jäänud. Ema arvab, et selline lugemine on väga teretulnud ja lapse lugemisoskusele ning enesekindluse kasvule palju kaasa aidanud.

Tagasiside

Librairie Monceau, Paris 1900

Meil on uudishimulikud
lapsed ja hästi käituvad
koerad teretulnud!

Loodame, et tulevikus ripuksid kõikide raamatukogude ja -poodide ustel sellised kutsuvad sõnumid!

Aitäh!

Anneli Kensepp anneli.kengsepp@tln.lib.ee

Maarja Tali maarja@gmail.com

Susi <https://www.facebook.com/malamuutSUSI>